

MAKTABGACHA TA'LIMDA YANGI INNOVATSIYA – “TADQIQOT” TEXNOLOGIYASI

Mashxura Tojiboeva Xojimurodovna
Namangan viloyati Uchqo'rg'on tuman
30 - DMTT tarbiyachi

Maktabgacha ta'limdagi “Tadqiqot” texnologiyasining maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarda asosiy kompetensiyalari va tadqiqot turidagi fikrlash qobiliyatini shakllantirishdir. “Tadqiqot” texnologiyasi bolalarni o'rganilayotgan ob'ekt yuzasida turli hil xususiyatlar bilan tanishtirishga o'rgatishda qo'llaniladi. Yangi bilimlar tayyor shaklda emas, balki bolalar tomonidan mustaqil ravishda “kashfiyot” qilish orqali kiritiladi.

Eksperimental faoliyatni tashkil qilishda bolalar mumkin bo'lgan tadqiqot faoliyatiga jalb qilinadi. Tarbiyachi muammoning haqiqiy yechimini bola tushib qolishi mumkin bo'lgan “tuzoq” dan ajratishga tayyor bo'lishi kerak. Hech qanday holatda bunday xatolarni e'tiborsiz qoldirmaslik kerak - ularni bolalar bilan muhokama qilish va nima uchun bunday qaror to'g'ri emasligini tushunishga yordam berish kerak. Kognitiv va tadqiqotning birgalikdagi faoliyati tarbiyachining hikoyalarni, uning xatti-harakatlarini kuzatishni, bolalarning tadqiqot faoliyati, rasm chizish, o'yinlar, ertaklarni tinglash, rivojlanish ta'sirini ta'minlaydi.

Kundalik hayotda bolalar ko'pincha yangi narsalarni o'rganishga harakat qilib, turli xil moddalar bilan tajriba o'tkazadilar. Ular o'yinchoqlarni qismlarga ajratishadi, suvga tushgan narsalarni tomosha qilishadi (cho'kish yoki cho'kmaslik, qattiq sovuqda metall buyumlarni tillari bilan sinab ko'rish va hokazo). Ammo bunday “havaskorlik faoliyati” ning xavfi maktabgacha yoshdagi bolani atrof muhitni hali yaxshi bilmasligidadir. Moddalarni aralashtirish qonunlari, xavfsizlikning elementar qoidalari tarbiyachi tomonidan maxsus tashkil etilgan tajriba asosida bola uchun xavfsiz va shu bilan birga uni atrofdagi ob'ektlarning turli xil xususiyatlari, tabiatning hayot qonunlari va ularni o'z hayotida hisobga olish zarurligi bilan birgalikda tanishtiradi.

Dastlab, bolalar tarbiyachi rahbarligida maxsus tashkil etilgan mashg'ulotlarda tajriba o'tkazishni o'rganadilar, keyin eksperiment o'tkazish uchun zarur materiallar va jihozlar, agar bu xavfsiz va uning salomatligiga zarasiz bo'lsa, bolaning mustaqil ishlashi uchun guruhning fazoviy-sub'ekt muhitiga keltiriladi.

Shu munosabat bilan, maktabgacha ta'lim tashkilotida eksperiment quyidagi shartlarga javob berishi kerak:

- qurilmalar dizayni va ular bilan ishlash qoidalarining maksimal soddaligi

- qurilmalarning muammosiz ishlashi va olingan natijalarning noaniqligi, faqat muhim jihatlarni ko'rsatishi kerak

- hodisa yoki jarayonning aniq ko‘rinishi, o‘rganilayotgan hodisaning aniq ko‘rinishi, bolaning tajribani takroriy ko‘rsatishda ishtirok etish imkoniyati.

- Bolaning ota-onasi bilan birgalikda olib boradigan tadqiqotlari alohida ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ota-onalar, bir tomondan, uning kognitiv faolligini qo‘llab-quvvatlaydilar, boshqa tomondan, ular bola bilan umumiy ishda ishtirok etadilar va shu bilan uning kognitiv faoliyatiga ahamiyat beradilar.

Jamoaviylik bu - shunchaki ma‘lum bir mavzu bilan birlashtirilgan ob‘ektlar to‘plami emas. Bu tizimli ish, shu jumladan ob‘ektlarni tekshirish va tahlil qilish (eksperimental qidiruv faoliyati, didaktik va hikoyaviy o‘yinlar o‘tkazish, tasviriy san‘at mashg‘ulotlarida to‘plamlar materiallaridan foydalanish, nutqni rivojlantirish, elementar matematik tushunchalarni rivojlantirish (hisoblash materiali sifatida, o‘quv va badiiy adabiyotlarni o‘qish). Bolaning har qanday ob‘ektga qiziqishi va u haqida ko‘proq bilish istagi paydo bo‘lishi ushbu turdagi faoliyatda faol ishtirok etishga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar “Tadqiqot” texnologiyasi bilan jamoa bo‘lib ishlash bo‘yicha ishlarning dolzarbligi shundaki, bu maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan aniq ko‘rsatilgan faoliyatning tabiiy sohalaridan biridir. “Tadqiqot” texnologiyasining afzalligi uning integratsiyasi, ya‘ni elementar matematik tushunchalarni shakllantirish, atrofdagi dunyoni bilish, ekologik ta‘lim va hissiy rivojlanish bo‘yicha guruhlar bilan bog‘liqligi deb hisoblanishi mumkin. Bolalar har doim to‘plash va izlashga ishtiyoqlidir. Agar ota-onalar va tarbiyachilar bolaning manfaatlarini qo‘llab-quvvatlasa, agar ular bolaning kognitiv faoliyatiga rahbarlik qilsalar, unda eng qimmatli shaxsiy xususiyatlar shakllanadi: qiziquvchanlik, kognitiv qiziqish, kuzatish.

Bola "Qizil qalpoqcha" ertakini tinglaganida, Qizil qalpoqchanning bo‘ri bilan uchrashuvi holatini hissiy jihatdan boshdan kechiradi. Tuyg‘u nafaqat uning bo‘ridan qo‘rqishini va Qizil qalpoqchaga hamdardligini, balki bo‘ri haqiqiy kuch va tahdid manbai ekanligini ham ifodalaydi (ya‘ni bo‘rining ob‘ektiv xususiyatlari etkazilgan). Har bir bola hayotining birinchi daqiqasidan boshlab kashfiyotga intiladi va biz, kattalar, tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlashni tashkil qilish orqali unga yordam berishimiz kerak. Boshlang‘ich maktabda ikkinchi avlod standarti ham bunga bo‘ysunadi. Shuning uchun bolalar bog‘chasida dizayn va tadqiqot faoliyati bolani maktabga tayyorlashda juda muhim qadam bo‘ladi.

Bolalar bog‘chasidagi “Tadqiqot” faoliyatining maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarda asosiy vakolatlar va tadqiqot turidagi fikrlash qobiliyatini shakllantirishdir.

Eksperimental tadqiqot faoliyatini tashkil etish usullari va bosqichlari:

- evristik suhbatlar
- muammoli masalalarni ko‘tarish va hal qilish

- kuzatishlar
- modellashtirish (jonsiz o'zgarishlar haqida modellar yaratish tabiat)
- tabiatning tovushlarini tinglash va tovushlariga taqlid qilish
- nutqda badiiy so'zlardan foydalanish
- didaktik o'yinlar, o'yinga asoslangan o'quv va ijodiy rivojlanish holatlari
- ish topshiriqlari, harakatlar

Bolalarning yosh imkoniyatlariga muvofiq tabiatshunoslikda "Tadqiqot" texnologiyalarini joriy etishda tushunchalarini rivojlantirish uchun sharoit yaratish:

- Atrofdagi dunyoning fizik xususiyatlari haqida qiziqish
- Geografik ko'rinishlarni o'rganish
- Quyosh tizimi va asosiy kosmik hodisalar haqidagi elementar tasavvurlarni shakillantirish

- Bolalarni moddalarning turli xossalari: yumshoqlik, qattqlik, oquvchanlik, yopishqoqlik, suzuvchanlik, eruvchanlik va boshqalar bilan tanishtirish.

- harakatning asosiy belgilari bilan tanishtirish: tezlik, yo'nalish va boshqalar.
- Globus va atmosfera haqida fikr bildirish
- Yerdagi turli tabiiy-iqlim zonalari, yashash sharoitlari bilan tanishish.
- Turli xil landshaft turlari bilan tanishtirish
- Yerning ichki qismidagi tabiiy resurslar haqida g'oyalarni rivojlantirish.
- Quyosh tizimini ko'rsatish, Quyosh va Oy tutilishi haqida gapirish va o'qish va hokazolar.

Katta maktabgacha yoshdagi bolaning kognitiv faoliyati bajarilayotgan vazifaga optimal munosabat bilan tavsiflanadi. Faollik, ijobiy natijalarga erishishning turli usullarini o'zlashtirish intensivligi, ijodiy faoliyat tajribasi va undan kundalik hayotda amaliy foydalanishga e'tibor qaratish. "Tadqiqot" texnologiyasida bolaning kognitiv faoliyatining asosi - mavjud bilim, ko'nikma, sinov va tadqiqot yo'li bilan natijalarga erishish bo'yicha olingan tajriba va yangi kognitiv vazifalar o'rtasidagi qarama-qarshiliklar, eksperiment maqsadini belgilash va unga erishish jarayonida yuzaga kelgan vaziyatlar. Kognitiv faoliyatning manbai o'rganilgan tajriba va uni o'z amaliy faoliyatida o'zgartirish va sharhlash zarurati o'rtasidagi qarama-qarshilikni bartaraf etishdir, bu esa bolaga vazifani bajarishda mustaqillik va ijodkorlikni namoyon etish imkonini beradi.

Tarbiyachi tomonidan bolalarning nostandart tafakkurini rivojlantirish jarayoniga rahbarlik qilish bolaning intellektual sohasini faollashtirishning turli usullari va bosqichlarini qo'llash orqali amalga oshiriladi. Tashabbus - bu turtki bo'lganda, faoliyatning boshlanishi xarakterli xususiyatdir. Bu qidiruv faoliyati mexanizmlarining ishlashi natijasida hosil bo'lgan va tadqiqot xulq-atvori asosida qurilgan intellektual va ijodiy faoliyatning alohida turi.

"Tarqqiyot" texnologiyasining maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarda umumiy

muhim kompetensiyalar va tadqiqot turidagi fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdir. Bolalar tabiatan tadqiqotchilardir.

Tadqiqot, qidiruv faoliyati bolaning tabiiy holati bo'lib, u atrofdagi dunyoni tushunishga qat'iy qaror qiladi, uni bilishni xohlaydi:

- guldan gulga uchayotgan kapalakni kuzatadi;

- u suvga bo'yoq qo'shib, nima bo'lishini ko'radi;

- uy hayvonlarining xatti-harakatlarini o'rganadi, turli ob'ektlar bilan tajribalar o'tkazadi;

- o'yinchoqlarni qismlarga ajratadi, ularning tuzilishini o'rganadi.

Bularning barchasi tadqiqot ob'ektidir. Maktabgacha yoshdagi bolaning kashfiyot harakati dunyo haqidagi g'oyalarni olishning asosiy manbai hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Veraksa N. E., Galimov O. R. Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv va tadqiqot faoliyati. – M.: Mozaika – sintez. Moskva 2013 yil

2. Emelyanova E.I. Bolalarning tadqiqot faoliyati // Bolalar bog'chasidagi bola. "Nashriyot uyi" "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash", Moskva - 2009. - №.

3. Mixaylova Z. A., Babaeva T. I., Klarina L. M., Serova Z. A. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv va tadqiqot qobiliyatlarini rivojlantirish - Sankt-Peterburg. : MChJ nashriyoti "Bolalik-Press". - 2012 yil

4. Solovyova E. Bolalarning qidiruv faoliyatini qanday tashkil qilish kerak. / Maktabgacha ta'lim. № 1, 2005 yil

5. "Kouching texnologiyasi pedagogik kompetensiyani oshirish shakli sifatida"
M.Hokimjonova

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=07f0edgAAAAJ&citation_for_view=07f0edgAAAAJ:9yKSN-GCB0IC